

Program przeciwdziałania zachowaniom agresywnym u dzieci i młodzieży w Szkole Podstawowej w Grobli

„Razem, nie przeciw sobie”

I. PODSTAWA PRAWNA

Program Przeciwdziałania Zachowaniom Agresywnym u dzieci i młodzieży w Szkole Podstawowej w Grobli jest integralną częścią Szkolnego Programu Wychowawczo-Profilaktycznego i opiera się na tych samych podstawach prawnych.

II. CELE PROGRAMU

CEL OGÓLNY:

Eliminowanie zachowań agresywnych u uczniów naszej szkoły

CELE OPERACYJNE:

- uczniowie mają świadomość i wiedzę, jakie zachowania uznajemy za agresję i przemoc,
- znają i stosują zasady prawidłowego reagowania na doraźne zachowania agresywne, w szkole i poza nią,
- znają konsekwencje ponoszone w przypadku stosowania agresji i przemocy w szkole,
- mają świadomość i wiedzę o możliwościach wpływania na swój stan psychiczny,
- hamują swoje zachowania agresywne i silne emocje,
- potrafią rozwiązywać konflikty,
- wiedzą, jak oprzeć się presji grupy,
- potrafią szukać u dorosłych pomocy w trudnych dla siebie sytuacjach życiowych.

III. ZAKRES ODDZIAŁYWAŃ PROFILAKTYCZNYCH

Działania profilaktyczne obejmują wszystkich uczniów naszej szkoły, a metody i formy pracy są dostosowane do ich potrzeb i możliwości oraz wniosków wynikających z bieżącej diagnozy problemów występujących w środowisku szkolnym.

Pracownicy szkoły będą się starać o włączanie rodziców jako naturalnych sojuszników do oddziaływań profilaktycznych prowadzonych przez szkołę poprzez informowanie ich o treściach przekazywanych uczniom oraz dostrzeganych zagrożeniach.

IV. ZADANIA PROGRAMU

- zapoznanie z normami zachowania obowiązującymi w szkole,
- eliminowanie z życia szkolnego agresji i przemocy rówieśniczej,
- wzmacnianie poczucia własnej wartości uczniów, podkreślanie pozytywnych doświadczeń życiowych, pomagających młodym ludziom ukształtować pozytywną tożsamość,
- uczenie sposobów wyrażania własnych emocji i radzenia sobie z nimi.

V. METODY I FORMY PRACY

1. Program realizowany będzie metodami aktywizującymi na podstawie zasady odwoływania się do doświadczeń uczniów i ich wiedzy poprzez:

- prace plastyczne,
- wiersze, piosenki, teksty literackie,
- gry i zabawy,
- inscenizacje,
- dramy,
- dyskusje i debaty,
- linię czasu,
- drzewko decyzyjne,
- mapy mentalne,
- burzę mózgów,
- burzę pytań.

2. Spektakle edukacyjne.

3. Spotkania z pracownikami Komendy Powiatowej Policji w Bochni.

VI. Program realizowany przez wszystkich nauczycieli przy współpracy pedagoga szkolnego i psychologa z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Bochni oraz z pomocą instytucji wspierających szkołę.

VII. JAK DEFINIUJEMY AGRESJĘ I PRZEMOC?

Agresja – jest to każde zamierzone działanie, które ma na celu wyrządzenie komuś lub czemuś krzywdy, straty, bólu.

Przemoc – agresor jest silniejszy fizycznie lub psychicznie, starszy. Cechą charakterystyczną przemocy jest nierównowaga sił. W tym przypadku tworzą się role ofiary i sprawcy. Sprawca ma najczęściej „pomocników” stojących trochę z boku, ale wspierających go w jego działaniach na niekorzyść ofiary.

Znęcanie się – występuje wtedy, gdy jeden uczeń jest przez dłuższy czas narażony na ataki ze strony silniejszego kolegi lub grupy. Ofiara nękana przez długi czas nie broni się, nie reaguje nawet na zaczepki.

Sprawca przemocy – agresywnie zachowuje się wobec kolegów, czasem także wobec dorosłych, interesuje go przemoc i jej narzędzia, akceptuje przemoc, jest impulsywny, potrzebuje dominacji, brakuje mu współczucia wobec ofiar, ma średnie lub wysokie poczucie własnej wartości, większą od innych siłę i sprawność fizyczną, przeciętnie lub mało popularny w klasie, często otoczony „pomocnikami”, czyli **pasywnymi sprawcami przemocy**.

Pasywny sprawca przemocy – nie inicjuje zachowań przemocowych, ale uczestniczy w nich, nie jest zbyt pewny siebie, grupa daje mu poczucie siły.

Ofiara pasywna – najczęściej bardzo wrażliwa, nieśmiała, niepewna siebie, ostrożna w kontaktach z innymi, lękowa, nie potrafi się bronić, wycofuje się, ucieka, ma poczucie osamotnienia i opuszczenia, nie potrafi ocenić swojej sytuacji, najczęściej słabsza fizycznie, negatywnie nastawiona do stosowania przemocy, lepsze kontakty nawiązuje z dorosłymi niż z rówieśnikami.

Ofiara prowokująca – niespokojna, często nadaktywna, ma problemy z koncentracją, wytwarza wokół siebie atmosferę napięcia i irytacji, jej zmienne humory przyczyniają się do częstych konfliktów między kolegami, a jej zachowanie jest odbierane przez dzieci jako prowokujące.

VIII. JAKIE ZACHOWANIA UWAŻAMY ZA AGRESJĘ I PRZEMOC?

Za zachowania agresywne i przemoc szkolną uważamy:

- 1- przemoc fizyczną (bicie kogoś, kopanie, popychanie),
- 2- przemoc słowną (wyzwiska, wulgarne słownictwo),
- 3- zastraszanie, prześladowanie, gnębienie, grożenie, szantażowanie,
- 4- umniejszanie czyjejś wartości (wyśmiewanie się z kogoś, upokarzanie, poniżanie, plotkowanie),

- 5-izolowanie, namawianie się przeciw komuś,
- 6- wymuszanie czegoś (np. pieniędzy, innych rzeczy),
- 7-niszczenie lub zabieranie cudzych rzeczy.

IX. EDUKACJA I PRZECIWDZIAŁANIE ZJAWISKOM AGRESJI I PRZEMOCY W SZKOLE

Analiza wyników ankiet skierowanych do rodziców i uczniów naszej szkoły oraz wnioski wyciągnięte w wyniku rozmów prowadzonych z uczniami klas IV -VI szkoły podstawowej i I-III gimnazjum pozwalają na sformułowanie uogólnień, że przyczynami występowania agresji w naszej szkole są:

- brak zaufania do dorosłych,
- poszukiwanie przez dzieci „mocnych wrażeń”,
- brak wiary w to, że dorosłych naprawdę obchodzi to, co dzieje się z dziećmi,
- strach przed zemstą sprawcy,
- lęk przed presją grupy,
- trudność wczucia się w sytuację ofiary,
- brak tolerancji,
- nieumiejętność rozpoznawania swoich emocji i niewiedza, jak sobie z nimi radzić,
- niewiedza o istocie konfliktów i sposobach ich rozwiązywania,
- kult siły, bycia „mocnym” i „lepszym” od innych,
- wzorce zachowań agresywnych pochodzące od dorosłych.

W związku z wymienionymi przyczynami uczniowie powinni:

- hamować swoje zachowania agresywne,
- wyciszyć się w przypadku zaistnienia silnych emocji,
- rozmawiać z rodzicami o agresji,
- nauczyć się rozwiązywać konflikty,
- pomagać sobie wzajemnie, zarówno w codziennych sytuacjach, jak i szczególnie w sytuacji zagrożenia,
- w sytuacji przemocy – zaryzykować i pokonać strach (bronić pokrzywdzonego lub powiedzieć o zdarzeniu dorosłym),
- zamiast się bić – tłumaczyć i rozmawiać,
- nauczyć się rozmawiać z innymi i poznawać ich.

Według uczniów dorośli mogą i powinni:

- **reagować,**
- wyciągać konsekwencje wobec sprawców przemocy,

- prowadzić zajęcia służące wzajemnemu poznawaniu się uczniów-integrujące zespół klasowy,
- poświęcić czas na lekcje o konfliktach i ich rozwiązywaniu,
- prowadzić lekcje o emocjach i sposobach radzenia sobie z nimi,
- prowadzić lekcje o tolerancji, empatii, umiejętności bycia z innymi w grupie.

X. REAGOWANIE W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA ZACHOWAŃ AGRESYWNYCH I PRZEMOCY SZKOLNEJ

OGÓLNE ZASADY REAGOWANIA NA AGRESJĘ I PRZEMOC:

W sytuacji zaistnienia zachowań agresywnych staramy się o przestrzeganie następujących zasad:

- Reagujemy! Nigdy nie udajemy, że problem nie istnieje.
- Reagujemy wszyscy w podobny sposób.
- Reagujemy w sposób przekazujący troskę zarówno o ofiarę, jak i sprawcę.
- Wszyscy tworzymy front przeciw agresji i przemocy.
- Jesteśmy konsekwentni.

Wobec sprawców zachowujemy następujące zasady:

- Podejmowane działania prowadzimy do momentu wygaśnięcia problemu.
- Ze sprawcami agresji i przemocy rozmawiamy osobno w celu stosowania odpowiedzialności indywidualnej i uniknięcia „rozmywania się” jej.
- Rozmowy i konsekwencje powinny być stopniowane w określonej hierarchii.
- O postanowieniach wobec sprawcy powinni być poinformowani nauczyciele uczący w danej klasie w celu skupienia uwagi na jego zachowaniu.

SPOSOBY REAGOWANIA PRZEZ OSOBY DOROSŁE NA DORAŻNE SYTUACJE AGRESJI

Dorażne sytuacje wymagają natychmiastowej, krótkiej i zdecydowanej interwencji nauczyciela.

Zasady reagowania:

Reagując na dorażne, jednorazowe sytuacje, unikajmy szczególnie:

- agresji fizycznej (szarpania, popychania, ściskania za rękę),
- agresji słownej (obrażania, zawstydzania, oceniania) w postaci komunikatów, np.: ”Ty łobuzie”, „Bandyta z ciebie wyrośnie”, „Zawsze mam z tobą kłopoty”,
- okazywania niepewności (opuszczania wzroku, udawania, że się nie widzi, rozśmieszania sytuacji),

- długich monologów i moralizowania (uwaga dziecka szybko się „wyłącza”),
- wchodzenia w rolę sprawcy („Jak ja bym cię teraz uderzyła, to jakbyś się czuł?”).

Reagując, staramy się o:

*** Rozdzielenie bijących się:**

- Używaj tylko tyle siły, ile jest potrzebne do rozdzielenia bijących się (najlepiej otoczyć od tyłu klatkę piersiową dziecka i ograniczyć ruchy ramion).
- Poproś o pomoc drugą osobę, jeśli tylko jest to możliwe.
- Zrób to bez agresji.

*** Stanowczość w reagowaniu:**

- Mów w sposób zdecydowany, mocnym głosem, ale bez krzyku.
- Bądź poważny.
- Patrz na ucznia.
- Miej wyprostowaną sylwetkę.

*** Formulowanie krótkich i jasnych komunikatów:**

- Mów krótkie zdania.
- Opisz fakt i nazwij go („Słyszę, że wyśmiewasz się z...”, „Widzę, że podstawileś nogę koledze”, „To jest przemoc”).
- Mocno akcentuj swoje zdanie („Nie zgadzam się na to!”).
- Powołaj się na normy panujące w klasie i szkole („Ustaliliśmy, że nikogo nie bijemy”. „W naszej szkole nie zgadzamy się na przezywanie”).
- Pokaż konsekwencje agresywnego zachowania dla poszkodowanego („Bartka boli, jeśli go szczypiesz”, „Ani jest przykro, jeśli ją przezywasz”).

*** Wyrażanie swoich oczekiwań na przyszłość – sprawca jest osobą, która może wziąć odpowiedzialność za swoje zachowanie:**

- Powiedz, czego oczekujesz („Zależy mi, abyś przestrzegał tej zasady”).

FORMY REAGOWANIA NA DORAŻNE ZACHOWANIA AGRESYWNE

Uczniowie szkoły powinni reagować w następujący sposób:

- podjąć próbę rozdzielenia bijących się, o ile nie grozi to rozszerzeniem konfliktu, pamiętając o tym, że samemu nie wolno wymierzać sprawiedliwości,
- w żadnym wypadku nie przyłączać się do bójki, wyzywania, popychania, szarpania itp.,
- nie „dopingować” walczących stron,
- stanąć po stronie poszkodowanego,
- podjąć próbę mediacji (doprowadzenia do wyjaśnienia sytuacji konfliktowej),
- odwrócić uwagę bijących się, np. głośno krzyząc: „Uwaga, idzie.....”.

- zwrócić się do najbliższej znajdującej się osoby dorosłej z prośbą o interwencję,
- jeśli jest to konieczne, pomóc przy wyjaśnianiu konfliktu.

Nauczyciele w naszej szkole powinni:

- doprowadzić do natychmiastowego przerwania zachowań agresywnych (np. rozdzielić bijących się, przerwać wyzywanie),
- krótko i jasno opisać to, co widzą, nazwać zachowanie, odwołać się do norm panujących w klasie i szkole, wyrazić swoje oczekiwania na przyszłość,
- doprowadzić do wyciszenia emocji, nazywając je, np., „Widzę, że jesteś bardzo zły”,
- wyjaśnić istotę konfliktu, biorąc pod uwagę **wszystkie** okoliczności,
- starać się rozwiązać konflikt,
- **upewnić się, czy był to jednorazowy konflikt.**

Rodzice widząc akt agresji, powinni:

- podjąć próbę przerwania zachowania agresywnego,
- zwrócić się o pomoc do pracowników szkoły,
- pamiętać o zasadach reagowania wobec sprawców.

SPOSOBY REAGOWANIA W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA ZJAWISKA PRZEMOCY W SZKOLE

Długotrwała przemoc wymaga od wszystkich uczestników życia szkolnego, szczególnie od dorosłych, podejmowania różnorodnych form interwencji aż do momentu wygaśnięcia problemu.

Jeśli w klasie występują pojedyncze akty przemocy lub znęcanie, należy działać szybko, aby ofiara cierpiała jak najkrócej.

Uczniowie naszej szkoły wiedząc o przemocy, powinni:

- stanąć w obronie ofiary,
- poinformować dorosłych o problemie,
- nie przyłączać się do sprawców ani nie pozostawać biernym świadkiem przemocy.

Nauczyciele w sytuacji stosowania przemocy wobec uczniów powinni:

- działając w obronie ofiary, całkowicie przerwać negatywne zachowanie sprawcy – oddzielić sprawcę od ofiary,
- ustalić przyczynę problemu, przebieg konfliktu, ocenić ewentualne szkody i straty,

- ustalić przyczynę nawracania zachowań przemocowych u sprawcy z pomocą pedagoga szkolnego lub psychologa,
- ustalić z wychowawcą plan działania wobec sprawcy,
- omówić z rodzicami plan działania wobec sprawcy,
- cyklicznie rozmawiać ze sprawcą** aż do całkowitego wygaśnięcia problemu (najlepiej, żeby odbywało się to w stałych terminach, np. raz w tygodniu, w wyznaczonym dniu); nawet, jeśli początkowo uczeń wykazuje dużą poprawę w zachowaniu, nie należy ich przerywać,
- stosować hierarchię rozmów – indywidualne rozmowy z wychowawcą, innym nauczycielem, pedagogiem, psychologiem, rodzicami, dyrekcją,
- monitorować zachowania ucznia – sprawca przez cały czas trwania interwencji powinien być obserwowany przez wszystkich uczących go nauczycieli po to, aby uniknąć prób manipulacji z jego strony,
- w klasach, gdzie występuje przemoc – koniecznie prowadzić zajęcia na ten temat, aby uświadomić dzieciom, czym jest przemoc i jakie są jej skutki,
- przy pomocy pedagoga szkolnego spisać kontrakt ze sprawcą przemocy dotyczący jego zachowania,
- uprzedzić sprawcę o czekających go konsekwencjach w przypadku braku poprawy zachowania,
- podjąć pracę edukacyjną ze sprawcą przemocy,
- podjąć pracę z ofiarą przemocy.

Rodzice wiedząc o stosowanej przemocy wobec swojego dziecka lub jego kolegów, powinni:

- natychmiast skontaktować się z wychowawcą klasy lub innym nauczycielem w celu omówienia sytuacji,
- być w stałym kontakcie z wychowawcą i informować go o samopoczuciu dziecka,
- nie bagatelizować żadnych zauważonych u dziecka przejawów niepokoju, smutku, przygnębienia itp. zachowań,
- pamiętać, że ofiara przemocy wymaga fachowej pomocy.

XI. KONSEKWENCJE PONOSZONE W PRZYPADKU STOSOWANIA AGRESJI I PRZEMOCY

Sprawca agresji i przemocy powinien ponosić konsekwencje swojego zachowania. Skuteczność karania sprawców jest zależna od następujących warunków. Kara musi być:

- **adekwatna do przewinienia,**
- **nieuchronna,**
- **konsekwentnie stosowana,**
- **bez możliwości jej uniknięcia,**

- natychmiast zastosowana,
- dotkliwa (zależna od cech dziecka),
- spójna (ważne osoby z otoczenia stosują kary w podobny sposób, przestrzegając ich hierarchii).

Najważniejszą zasadą w ponoszeniu konsekwencji przez sprawcę agresji i przemocy szkolnej jest **naprawienie szkody i pokrycie strat, jakie poniosła ofiara agresji** (w miarę możliwości z własnego kieszonkowego, przez własną pracę itp.).

Konsekwencje jednorazowych przypadków agresji i przemocy

Uczeń, któremu zdarzyło się uczestniczyć po raz pierwszy w akcie agresji, w zależności od kategorii zachowania, ewentualnych strat i krzywd wyrządzonych innym osobom, ponosi jedną z następujących konsekwencji:

1. Upomnienie od osoby reagującej na zachowanie agresywne.
2. Rozmowa z wychowawcą klasy.
3. Poinformowanie rodziców w formie ustnej lub pisemnej.
4. Praca na rzecz przeciwdziałania agresji, np. plakat, hasło, gazetka itp.

Konsekwencje wielokrotnych zachowań agresywnych i stosowania przemocy

Uczeń, który wielokrotnie zachowuje się agresywnie lub stosuje przemoc wobec innych dzieci, w zależności od kategorii zachowania, stopnia jego nasilenia, ustalonych przyczyn, ponosi następujące konsekwencje:

1. Cykliczne rozmowy z wychowawcą do czasu wygaśnięcia problemu.
2. Cykliczne rozmowy z pedagogiem szkolnym.
3. Rozmowy z dyrektorem szkoły.
4. Prace na rzecz szkoły:
  - sprzątanie klasy,
  - sprzątanie boksów w szatni,
  - sprzątanie terenu wokół szkoły.
5. Praca na rzecz poszkodowanego w zależności od wyrządzonej szkody.
6. Nagany:
  - wychowawcy na forum klasy,
  - dyrektora na forum szkoły.
7. Publiczne przeproszenie poszkodowanego:
  - na forum klasy,
  - na forum szkoły.

8. Odebranie przywilejów, takich jak: korzystanie ze sklepiku szkolnego, wycieczek, dyskotek.
9. Monitorowanie sprawcy na całym terenie szkoły (do czasu wygaśnięcia problemu).
10. Obowiązkowe „meldowanie się” u wybranej osoby dorosłej, np. wychowawcy, pedagoga, dyrekcji.
11. Izolowanie, odosobnienie sprawcy przemocy, np. w gabinecie pedagoga szkolnego.
12. Przymusowa edukacja sprawców przemocy.
13. Zgłoszenie sprawy policji.

XII. EWALUACJA PROGRAMU

Ewaluacji dokonuje rada pedagogiczna w porozumieniu z rodzicami i samorządem uczniowskim na podstawie:

obserwacji i analizy zmian w zachowaniu, postawach i działaniu uczniów prowadzonej przez nauczycieli, wychowawców i dyrekcję szkoły.

Ewaluacja będzie przebiegała po każdym roku funkcjonowania programu.

Program został zatwierdzony uchwałą Rady Pedagogicznej z dnia:14.IX.2017 r.

Samorząd Uczniowski

Dyrektor Szkoły

Rada Rodziców

Opracowanie programu:

mgr Urszula Samolej